

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในวรรณคดีบาลีของพระพุทธศาสนามีสตรีปรากฏชื่อมากกว่า ๗๐๐ คน^๑ ทั้งในชาดก ในพุทธประวัติและในพระสูตรต่างๆ พระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นศาสนาที่เริ่มให้สิทธิแก่สตรี เป็นการสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมเดิมของสังคมอินเดียในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก เพราะสังคมอินเดียโบราณยุคนั้นมีทัศนคติที่แสดงถึงการไม่ยอมรับบทบาทของสตรีว่า “สตรีไม่ควรประกอบพิธีกรรมประจำวันตามที่พระเวทระบุไว้ ถ้าหล่อนประกอบ หล่อนจะต้องตกนรก”^๒ และได้แสดงให้เห็นว่าสตรีเป็นอันตรายต่อบุรุษ ดังคำว่า “แม้บัณฑิตก็ไม่ปลอดภัยเมื่อคบกับผู้หญิง”^๓ แต่พระพุทธเจ้าทรงกลับยอมรับว่าสตรีก็มีศักยภาพที่จะบรรลุธรรมได้เท่าเทียมกับผู้ชาย มีพระดำรัสสอนหนึ่งความว่า “ทางนั้นชื่อว่าทางสายกลาง ทิศนั้นชื่อว่าทิศที่ไม่มีภัย...ยานนี้มีแก่ผู้ใด จะเป็นสตรีหรือบุรุษก็ตาม ผู้นั้นไปใกล้นิพพานด้วยยานนี้แล”^๔ ด้วยเหตุนี้จึงทรงอนุญาตให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนา ทั้งที่บริบทของสังคมสมัยนั้นไม่อำนวย แต่ก็ทรงมีพระเมตตาด้วยเหตุผลว่า “มาตุคามออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้ สามารถทำให้แจ้งโสดาปัตติผล สกิทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตผล”^๕ ได้ เทวดาตนหนึ่งได้กล่าวถึงความเสมอภาคของบุรุษและสตรีไว้ว่า “ใช้ว่าบุรุษจะเป็นบัณฑิตในทุกสถาน แม้สตรีผู้มีปัญญาดีก็เป็นบัณฑิตในสถานะนั้นๆ ได้เช่นกัน”^๖ และยังมีทัศนคติที่ยกย่องให้เกียรติสตรีในด้านบทบาทที่หลากหลาย เช่น ในฐานะลูกมารดา ภรรยา สะใภ้ เป็นต้น^๗

^๑ ทศนีย์ ฉ่ำพริณ, “บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีแม่บ้านทหารอากาศ”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

^๒ อ่างใน พระมหากมล ถาวโร (มิ่งคำมี), “สถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

^๔ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๖/๖๐.

^๕ วิ.จุ. (ไทย) ๗/๔๐๒/๓๑๔.

^๖ ขุ.อป. (ไทย) ๓๓/๓๑/๔๕๙-๔๖๐.

^๗ เปรม หิมจันทร์, “บทบาทสตรีในอินเดียวรรณคดีบาลี”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๘.

ถึงแม้พระพุทธศาสนาจะยอมรับสถานะและขีดความสามารถของสตรีในการบรรลุธรรม แต่พระพุทธศาสนานั้นมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกันในการออกจากกาม เช่น ในศีลอุโบสถมีหลักการ รักษาพรหมจรรย์^๘ ในอนุบุพพิกามีการกล่าวถึงความเศร้าหมองของกาม^๙ นอกจากนี้ยังมีข้อบังคับ สำคัญสำหรับผู้ออกจากเรือน ถือเพศบรรพชิต ว่าต้องรักษาพรหมจรรย์ ภิกษุใดไม่สามารถรักษา พรหมจรรย์ ผันเสพนเมถุนธรรมถือว่าเป็นผู้พ่าย ต้องพ้นจากความเป็นภิกษุ^{๑๐} การรักษาพรหมจรรย์จึง เป็นแนวทางหลักของการเข้าถึงพระนิพพานอันเป็นเป้าหมายของพระพุทธศาสนา เมื่อการรักษา พรหมจรรย์เป็นเป้าหมายหลัก การคลุกคลีกับสตรีจึงมีความเสี่ยงต่อการรักษาพรหมจรรย์ ประกอบ กับในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงอำนาจของสตรีที่ทำให้บุรุษพึงพอใจนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะ ๕ ประการ ได้แก่ (๑) รูปสวย (๒) มีโรคสมบัติ (๓) มีศีล (๔) ไม่เกียจคร้าน และ (๕) ให้บุตรแก่เขาได้^{๑๑} จะเห็นได้ว่า ในองค์ประกอบเหล่านี้ รูปสวยหรือความของสตรีจัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้ชาย พึงพอใจและยอมตกอยู่ในอำนาจของสตรี ความเป็นผู้หญิงนั้นจึงมีอิทธิพลชักจูง หรือครอบงำจิตใจของ ชายให้หลงใหลได้ การใกล้ชิดสตรีย่อมทำให้การฝึกตนเพื่อละระคะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ด้วยเหตุนี้ พระพุทธเจ้าจึงตอบปัญหาเทวดาว่า “หญิงเป็นมลทินของพรหมจรรย์ เป็นเหตุที่มาแห่งทุกข์”^{๑๒}

ในจุฬนารทกัศสพชาดก ขุททกนิกาย พระโพนธัตถ์กล่าวว่า “หญิงทั้งหลายในโลกย่อมย่ำยี ชายผู้ประมาทแล้ว พวกหล่อนย่อมชักจูงจิตของชายหนุ่มไป เหมือนลมพัดปยุ่นที่พัดตกจากต้น สภาวนั้นบัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า เป็นเหวสำหรับพรหมจรรย์”^{๑๓} โดยเฉพาะอำนาจของสตรีนั้น แม้ จะเป็นนรชนมีเดช มีปัญญาเห็นประจักษ์ เป็นที่สักการบูชาของชนเป็นอันมากตกอยู่ในอำนาจของ หญิงทั้งหลายก็จะไม่รุ่งเรือง เหมือนดวงจันทร์ที่ถูกราหูเข้าไปบดบัง^{๑๔} ดังพุทธพจน์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เห็นรูปอื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนรูปสตรีนี้
ภิกษุทั้งหลาย รูปสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้

เราไม่เห็นเสียงอื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนเสียงสตรีนี้ เสียงสตรี
ย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้

เราไม่เห็นกลิ่นอื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนกลิ่นสตรีนี้ กลิ่นสตรี
ย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้

^๘ อด.ติก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๒๙๐.

^๙ ที.สี. (ไทย) ๙/๒๙๘/๑๐๙.

^{๑๐} วิ.มทา. (ไทย) ๑/๓๙/๒๙.

^{๑๑} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๒๘๐/๓๑๓.

^{๑๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๕๘/๗๑.

^{๑๓} ขุ.ชา.ตรส. (ไทย) ๒๗/๔๗/๔๐๔.

^{๑๔} ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย) ๓๓/๓๕๙/๑๕๖.

เราไม่เห็นรสอื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนรสสตรีนี้ รสสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้

เราไม่เห็นโณภูฏัพพะ(การสัมผัสทางกาย)อื่นแม้อย่างหนึ่งที่จะครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้เหมือนโณภูฏัพพะสตรีนี้ โณภูฏัพพะสตรีย่อมครอบงำจิตของบุรุษอยู่ได้^{๑๕}

พระดำรัสที่พระองค์ตรัสขึ้นมานี้เพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า หากภิกษุไม่สำรวจอินทรีย์ของตนเองแล้ว เมื่อต้องไปปฏิสัมพันธ์กับสตรีในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งจึงทำให้เกิดปัญหา หรือการประพฤติดิตพระวินัยของพระภิกษุได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า สตรีนั้นเป็นเพศที่เลวร้ายหรือเป็นอันตรายต่อพระภิกษุ หรือสตรีนั้นเป็นเค้าวางที่ก่อให้เกิดความหายนะต่อการประพฤติพรหมจรรย์ หากแต่พระองค์ต้องการที่จะย้ำเตือนให้พระภิกษุทั้งหลายได้เข้าใจว่า เมื่อจะต้องเข้าไปปฏิสัมพันธ์นั้น ควรที่จะระมัดระวังอินทรีย์ของตนเอง เหตุการณ์ที่เป็นอุทาหรณ์กรณีทีบรรพชิตต้องกลายเป็นผู้พ่ายต่อสตรี เพราะรูป เพราะเสียง เพราะสัมผัสนั้นมีอยู่มาก เช่น กรณีสามเณรที่เป็นหลานของพระจักขุบาลเถระที่มีหน้าไปรับพระเถระจากป่า แต่ระหว่างทางได้ยินเสียงร้องเพลงของสตรีเก็บฟืน จึงหลงไหลในเสียงเพลงขับของหญิงนั้นและตามเสียงนั้นจนพบกับหญิงที่ร้องเพลง จนเป็นเหตุได้เสียกับหญิงนั้น เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ในพระวินัยปิฎกจึงได้กำหนดข้อปฏิบัติของภิกษุต่อสตรีไว้ ทั้งนี้ปกป้องภิกษุผู้ประมาท ไม่สามารถรักษาคำจิตของตนให้เข้มแข็ง รายละเอียดปลีกย่อยเกี่ยวกับสตรีในพระวินัยนั้นมีเป็นจำนวนมาก จนทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันในสังคมปัจจุบันอย่างแพร่หลาย เกี่ยวกับพระวินัยที่เกี่ยวข้องด้วยสตรี เช่น การอุ้มลูกสาวของพระภิกษุรูปหนึ่งว่าสมควรหรือไม่^{๑๖} การกราบไหว้มารดาของพระภิกษุจะเป็นการกระทำผิดตามความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงกราบ ไม่พึงลูกรับ ไม่พึงไหว้ ไม่พึงทำสามีจิกรรมแก่มาตุคาม รูปใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ”^{๑๗} หรือไม่ หรือแม้กระทั่งการอาบน้ำปรนนิบัติมารดา เพราะสตรีเหล่านั้นนอกจากจะสถานะเป็นมารดาหรือเป็นลูกสาวแล้ว ก็ยังมีสถานะเป็นมาตุคามตามข้อบัญญัติของพระวินัยด้วย

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องอาบัติที่สัมพันธ์กับสตรีในภิกษุปาติโมกข์ ว่ามีขอบเขตเพียงใด และแนวทางการปฏิบัติตนที่เหมาะสมของพระภิกษุต่อสตรีควรเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำผลวิจัยไปเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนาสังคมต่อไป

^{๑๕} อก.เอก. (ไทย) ๒๐/๑-๕/๑-๒.

^{๑๖} ‘ก๊อบก๊อบ’ พา ‘เป่าเป่า’ กราบ ‘พระบ๊ี้’ แต่ชาวเน็ตกลับถกกันสนั่นว่าพระอุ้มลูกสาวได้หรือไม่?, [ออนไลน์], มติชนออนไลน์, แหล่งที่มา: <http://www.matichon.co.th/tag/พระอุ้มลูก> [๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙]

^{๑๗} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๐๕/๓๒๒.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสตรีในพระพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาอาบัตินี้เกี่ยวข้องกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อสตรีของภิกษุในปัจจุบัน

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดสตรีในพระพุทธศาสนามีลักษณะเช่นไร
- ๑.๓.๒ อาบัตินี้เกี่ยวข้องกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์มีรายละเอียดอย่างไร
- ๑.๓.๓ แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อสตรีของภิกษุในปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยมีขอบเขตการทำวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านข้อมูล

ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกบาลี ฉบับสยามรกฎฉบับพิมพ์ พ.ศ.๒๕๒๕ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และจากเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด ๙๑ เล่ม ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๕๒ ตลอดจนงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และนักการศึกษา ข้อมูลจากฐานข้อมูลสำเร็จรูป (CD-ROM) เครือข่ายสารสนเทศ (Internet) สารานุกรม (Encyclopedia) คัมภีร์และตำราทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงเรื่องสตรี พระวินัย รวมถึงเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับแนวทางปฏิบัติตนต่อสตรีของพระภิกษุ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

- สถานภาพของสตรีในพระพุทธศาสนา
- พระวินัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์
- แนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อสตรีของภิกษุในปัจจุบัน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ สตรี หมายถึง ผู้หญิงซึ่งมีลักษณะตามความในพระวินัยปิฎก เฉพาะภิกษุปาติโมกข์ เท่านั้น รวมความถึงคำว่า มาตุคาม ด้วย

๑.๕.๒ พระวินัย หมายถึง สิกขาบทของพระภิกษุจำนวน ๒๒๗ ข้อ เฉพาะที่มาในพระปาติโมกข์เท่านั้น

๑.๕.๓ อาบัติ หมายถึง โทษที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทหรือข้อห้ามแห่งภิกษุมิ ๗ อย่าง คือ อาบัติปาราชิก อาบัติสังฆาทิเสส อาบัติอุลลัจจัย อาบัติปาจิตตีย์ อาบัติปาฏิเทสนียะ อาบัติทุกกฏ และอาบัติพุทฺธพาสิต

๑.๕.๔ ภิกษุปาติโมกข์ หมายถึง คัมภีร์ที่ประมวลพุทธบัญญัติอันทรงตั้งขึ้นเป็นพุทธอาณา มีพุทธานุญาติให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน บางทีอาจเขียนเป็นปาฏิโมกข์บ้างเนื่องจากต้องการคงคำศัพท์ที่อ้างมาจากตำราเล่มอื่น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสตรีในพระพุทธศาสนา พระวินัย และข้อปฏิบัติเกี่ยวกับสตรีของพระภิกษุ พอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ หนังสือ

๑) มนตรี สิริโรจนานันท์ กล่าวว่า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมีคำสอนที่เกี่ยวกับเพศหญิงอันนำมาซึ่งความรู้สึกด้อยค่าในความเป็นเพศ นั่นคือ คำสอนที่ว่าด้วยการเกิดมาเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย เพราะกรรมคือการกระทำในอดีตชาติที่ต่างกัน การเกิดเป็นผู้หญิงเพราะกระทำความผิดมา เพศหญิงเป็นเพศที่ต่ำ เกิดเป็นเพศชายเพราะกระทำความดีมา เพศชายเป็นเพศที่สูงกว่า ซึ่งส่วนใหญ่คำสอนเหล่านี้จะปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาเป็นหลัก และมีการตีความกันต่อมา ทำให้ในสังคมไทยปัจจุบัน เมื่อจะอธิบายถึงเรื่องเพศหญิงเพศชาย ผู้อธิบายมักจะอ้างข้อความจากอรรถกถาเหล่านั้นทำให้กลุ่มนักวิชาการด้านสตรีและนักสิทธิสตรียกมาวิพากษ์ผู้สอนซึ่งส่วนใหญ่เป็นภิกษุสงฆ์ไทยว่าสอนเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงด้วยอคติ แม้คำสอนตามที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นจะมีลักษณะให้ตีความเช่นนั้นได้ก็จริง แต่ผู้ตีความควรตีความหรือกล่าวถึงด้วยความตระหนัก เพราะถ้อยคำที่สื่อออกไปนั้นกระทบจิตใจของผู้ฟังโดยเฉพาะผู้ฟังที่เป็นเพศหญิง^{๑๘}

^{๑๘} มนตรี สิริโรจนานันท์, สตรีในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๗).

๒) พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) กล่าวไว้ใน “สตรีในพระพุทธศาสนา” ว่าในพระพุทธศาสนานั้น สตรีและบุรุษมีหน้าที่และบทบาทที่แตกต่างกัน ความต่างต่างกันได้ปรากฏอย่างชัดเจนในรูปแบบของบทบาทและหน้าที่การครองเรือน พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำถึงหน้าที่และบทบาทของสตรีในฐานะภรรยาที่พึงปฏิบัติต่อสามี เพราะทรงตระหนักว่าความสุขและความสามัคคีภายในครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสตรี และทรงแสดงหน้าที่และบทบาทของบุรุษในฐานะสามีที่พึงปฏิบัติต่อภรรยาเช่นกัน จะเห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาถือว่าสตรีและบุรุษมีหน้าที่และบทบาทแตกต่างกันไปตามธรรมชาติ ทั้งสตรีและบุรุษต่างก็สามารถบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม พระศาสนาและประเทศชาติได้เท่าเทียมกันด้วยสถานภาพแห่งหน้าที่และบทบาทของตนความต่างต่างกันแห่งหน้าที่และบทบาทของสตรีและบุรุษเป็นเพียงความแตกต่างตามธรรมชาติ แต่สิ่งหนึ่งที่พระพุทธศาสนายอมรับในความเหมือนกันคือ การบรรลุธรรมและความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีความเท่าเทียมกันทั้งสตรีและบุรุษ^{๑๙}

๓) นฤพันธ์ ด้วงวิเศษ กล่าวว่า พุทธศาสนานิยายเถรวาทค่อนข้างมีทัศนะเชิงลบต่อเช็กและกามารมณ์ เพราะมองว่าเป็นกิเลสตัณหา และเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ปีเตอร์ แจ็คสัน (1998) เคยอธิบายในประเด็นนี้ว่าในพระวินัยปิฎกของพุทธเถรวาท ต้องการควบคุมพระสงฆ์ให้ดำรงอยู่ในพรหมจรรย์ และละจากกิจกรรมทางเพศทั้งปวง ดังนั้น การเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศ (เมถุนธรรม-ธรรมอันชั่วหยาบ) จะถือว่าผิดและต้องขาดจากการเป็นพระ (ปาราชิก) อย่างไรก็ตาม กฎข้อห้ามเกี่ยวกับการมีเช็กในพระวินัยปิฎก มิได้บัญญัติไว้ตั้งแต่เริ่มแรก หากแต่มีจะมาจากเหตุการณ์ที่พระสงฆ์เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศ จากนั้นจึงเรียกประชุมสงฆ์และได้บัญญัติเป็นข้อห้าม ถ้ามีกิจกรรมทางเพศแบบอื่นเกิดขึ้นมาทีหลัง ข้อห้ามแบบใหม่ก็จะถูกบัญญัติตามมา โดยสรุปแล้วพุทธศาสนาเถรวาทห้ามพระสงฆ์สอดใส่อวัยวะเพศชาย (องค์กำเนิด) เข้าในทวารหนัก (วัจจรรค) ทวารเบา (ปัสสาวรรค) และปาก (มุขวรรค) หรือช่องใดๆ ไม่ว่าอวัยวะนั้นจะเป็นของมนุษย์เพศชาย มนุษย์เพศหญิง บัณเฑาะก์ (คนไม่ปรากฏว่าเป็นเพศชายหรือเพศหญิง) ผู้ที่มีสองเพศในร่างเดียว (อุกโตพยัญชนก) อมนุษย์ (เทวดา) หรือสัตว์เดรัจฉานก็ตาม^{๒๐}

๔) พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส กล่าวว่า พระดำรัสที่ว่า “สตรีเป็นมลทิน หรือเป็นศัตรูของพรหมจรรย์” นั้น เป็นพระดำรัสที่พระองค์ตรัสขึ้นมาเพื่อที่จะชี้ให้เห็นว่า หากภิกษุไม่สำรวมอินทรีย์ของตนเองแล้ว เมื่อต้องไปปฏิสัมพันธ์กับสตรีในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งจึงทำให้เกิดปัญหา หรือการ

^{๑๙} พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต) และคณะ, สตรีในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๔).

^{๒๐} นฤพันธ์ ด้วงวิเศษ, “เพศและความเป็นชายในพุทธศาสนากับการควบคุมภิกษุ สามเณรและบัณเฑาะก์”, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒-๒๕.

ประพตติผิตพระวินัยของพระภิกษุได้ง่ายยิ่งขึ้น แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่า สตรีนั้นเป็นเพศที่เลวร้าย หรือเป็นอันตรายต่อพระภิกษุ หรือสตรีนั้นเป็นแค่กลางที่ก่อให้เกิดความหายนะต่อการประพตติ พรหมจรรย์ หากแต่พระองค์ต้องการที่จะย้ำเตือนให้พระภิกษุทั้งหลายได้เข้าใจว่า เมื่อจะต้องเข้าไป ปฏิสัมพันธ์นั้น ควรที่จะระมัดระวังอินทรีย์ของตนเอง^{๒๑}

๕) มนตรี สิบดวง ได้สรุปปัญหาผู้หญิงกับพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยพิจารณาถึงกรณี การไม่มีภิกษุสงฆ์ไว้ ๔ ประเด็น คือ

๑. ปัญหาเชิงโครงสร้างทางศาสนาและสังคม เป็นปัญหาด้านองค์ประกอบ ระบบ ระเบียบและกฎเกณฑ์ต่างๆ ทางศาสนาและสังคมที่ทำให้ผู้หญิงถูกกดขี่ เอารัดเอาเปรียบ

๒. ปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง เป็นการกระทำที่เป็นความรุนแรงอันเกิดจากความ แตกต่างทางเพศ ก่อให้เกิดผลกระทบอันไม่น่าปรารถนาต่อร่างกายและจิตใจของผู้หญิง

๓. ปัญหาพื้นที่ทางศาสนาของผู้หญิง เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ระบบความเชื่อทาง สังคมไทยนั้นมีลักษณะที่ผู้ชายเป็นใหญ่ อันมีความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน ทำให้ผู้ชาย กุมอำนาจทางด้านศาสนาไว้ทั้งหมด ผู้หญิงจึงไม่มีโอกาสได้เข้ามามีบทบาทในทางศาสนามากนัก ไม่มี สถานที่ปฏิบัติธรรมสำหรับผู้หญิง ผู้สอนศาสนาส่วนมากเป็นผู้ชาย

๔. ปัญหาการสอนธรรมที่เกี่ยวกับผู้หญิงของพระภิกษุ ปัญหานี้เกิดจากการไม่มี นักบวชผู้หญิงที่สามารถสอนธรรมที่เกี่ยวกับผู้หญิงโดยตรง นักบวชชายมักละเลยและไม่ให้ ความสำคัญกับคำสอนเกี่ยวกับผู้หญิง บางครั้งก็คลาดเคลื่อนไปได้ เพราะความลำเอียง ความไม่เข้าใจ อย่างถ่องแท้ของความเป็นผู้หญิง^{๒๒}

๖) พระสิทธินิติธาดา (ชลัช โชติทตฺโต) กล่าวว่า การเสพเมถุนของพระภิกษุยังผลทำให้เกิด ความเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมีผลกระทบต่อสังคมชาวพุทธ เนื่องด้วยพระภิกษุถือได้ ว่าเป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ควรต้องอยู่ในฐานะอันควรได้รับการเคารพสักการะ และต้อง ประพตติตนให้อยู่ในพระธรรมวินัย กฎหมายของบ้านเมือง ในสมัยโบราณกาล มีกฎหมายชัดเจนให้ บทลงโทษทางอาญาเป็นหลักฐานย้อนไปถึงตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี แต่ต่อมาเมื่อครั้งมี การแก้ไขและบังคับใช้ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้มีการยกเลิกบทลงโทษทางอาญาออกเสีย ทำให้การประพตติล่วง

^{๒๑} พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, สตรีเป็นศัตรูของพรหมจรรย์จริงหรือ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:

http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1517&menutype=1&articlegroup_id=278 [๑๑ ตุลาคม ๒๕๕๙].

^{๒๒} มนตรี สิบดวง, ผู้หญิงกับพระพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย”, วารสารศิลปศาสตร์, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๓): ๒๑๑-๒๔๓.

ละเมิดพระธรรมวินัยดังกล่าวไม่เป็นที่เกรงกลัวและขาดการป้องปรามทางกฎหมายบ้านเมืองอย่างแท้จริง แนวทางการพัฒนาทางเลือกในการป้องกันปัญหาพระภิกษุเสพเมณฺฑ มีผู้เสนอทางเลือกที่ให้การใช้บังคับตามกฎหมายฉบับปัจจุบัน คือ ไม่เอาผิดทางอาญาแก่พระภิกษุที่เสพเมณฺฑ โดยมีเหตุผลว่าการลงโทษในการกระทำความผิดตามพระธรรมวินัยเป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ รัฐไม่ควรเข้ามาแทรกแซง ซึ่งผู้วิจัยไม่เห็นด้วย เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน และยังผลในการช่วยป้องกันความเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา หากมีการลงโทษตามกฎหมายอาญา ก็จะทำให้เกิดการเกรงกลัวในการล่วงละเมิดพระธรรมวินัย ผู้วิจัยจึงมีความเห็นด้วยกับแนวทางเลือกที่จะให้มีการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุที่เสพเมณฺฑ^{๒๓}

๗) พระมหาวันชัย สีสเตโช ได้อธิบายถึงความสำคัญของพระวินัยว่า ตามวัตถุประสงค์ของการบัญญัติสิกขาบท มีความมุ่งหมายที่จะวางให้เป็นกรอบที่ชัดเจนสำหรับการประพฤติพรหมจรรย์ ขณะเดียวกันก็เป็นหลักสำคัญที่ยึดถือสำหรับการปฏิบัติขัดเกลา อันเป็นแนวปฏิบัติของนิกายเถรวาท หรือสเถรวาท ที่ได้รับและสืบทอดมาตามหลักพระวินัยดั้งเดิม การวางเป็นกรอบแห่งการปฏิบัติของสาวกโดยเฉพาะนักบวชนั้น ถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการรักษาแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง คือ พระวินัยที่ได้รับการสืบทอดมาแต่สมัยพระบรมศาสดา ทั้งนี้เพื่อการรักษาวินัยวัตรอันงดงามของสมณะหรือของหมู่สงฆ์^{๒๔}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑) พระมหากมล ถาวโร (มั่งคำมี) ได้ศึกษาสถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา พบว่าอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อฐานะของสตรีนั้นเห็นได้ชัดโดยการเปรียบเทียบฐานะของสตรีในสมัยก่อนพุทธกาลกับสังคมของชาวพุทธ พระพุทธเจ้ายอมรับในศักยภาพและสติปัญญาของสตรีว่าเทียมเท่ากับบุรุษในการบรรลุธรรม แม้ในคัมภีร์ทางศาสนาจะกล่าวถึงสตรีในแง่ลบอยู่บ้าง แต่ก็มีย่อยกว่าการกล่าวถึงในแง่บวก การอนุญาตให้สตรีบวชในพระพุทธศาสนาเป็นการแสดงออกถึงการยอมรับสตรีอย่างเป็นรูปธรรม และการแสดงบทบาทของสตรีหลายท่าน เช่น นางอุบลวรรณา นางปาณาจารย์ นางวิสาขา เป็นต้น ล้วนแต่เป็นการยืนยันบทบาทและฐานะของสตรีในพระพุทธศาสนา^{๒๕}

^{๒๓} พระสิทธินิติธาดา (ชลัช โชติทนต์), การลงโทษพระภิกษุ กรณีเสพเมณฺฑ: ศึกษาเปรียบเทียบโทษทางพระธรรมวินัยและทางอาญาเชิงประวัติศาสตร์และพัฒนาการทางเลือก, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๕): ๘-๒๐.

^{๒๔} พระมหาวันชัย สีสเตโช, “บทบาทของพระวินัยธรในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ, ๑๗๒-๑๘๒.

^{๒๕} พระมหากมล ถาวโร (มั่งคำมี), “สถานภาพสตรีในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓).

๒) ทศนีย์ ฉ่ำพิรุณ ได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีแม่บ้านทหารอากาศ” พบว่า บทบาทและหน้าที่ของสตรีในคัมภีร์พระพุทธศาสนามี ๒ อย่าง คือ (๑) บทบาทและหน้าที่ของสตรีในบริบทครอบครัวซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๓ อย่าง คือ บทบาทและหน้าที่ของการเป็นภรรยา บทบาทและหน้าที่ของการเป็นลูกสะใภ้ และบทบาทและหน้าที่ของการเป็นมารดา (๒) บทบาทและหน้าที่ของสตรีในบริบทศาสนาและสังคมซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๒ อย่าง คือ บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนา บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้ดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา^{๒๖}

๓) ชาญณรงค์ บุญหนุน ได้ศึกษาเรื่องสิทธิสตรีในพระพุทธศาสนา พบว่า พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติต่อสตรีอย่างระมัดระวัง ขณะที่พระองค์ทรงสนับสนุนระบบครอบครัวที่ให้ความสำคัญแก่ฝ่ายชาย แต่อีกด้านหนึ่งก็ทรงปฏิบัติในลักษณะที่ขัดต่อจารีตดังกล่าวโดยอนุญาตให้สตรีได้มีพื้นที่ทางศาสนาและจิตวิญญาณ อย่างไรก็ตาม พระองค์ก็ยังไม่ให้สิทธิอย่างเต็มที่ ส่งผลให้ภิกษุณีค่อยๆ เสื่อมสูญไปจากสังคมอินเดีย^{๒๗}

๔) รังสรรค์ สว่างศรี ศึกษาเรื่อง ความเอื้อเฟื้อในพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดหนองคาย พบว่า พระวินัยมีความสำคัญต่อพระสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของพระสงฆ์ ผลการวิจัยภาคสนามพบว่า ภิกษุกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องพระวินัยอาบัติร้ายแรง แต่พระวินัยที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันและอาบัติไม่ร้ายแรงยังมีความรู้ ความเข้าใจคลาดเคลื่อน ทางด้านการปฏิบัติพระวินัยพบว่า ไม่สามารถปฏิบัติได้บางสิกขาบท เพราะไม่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ซึ่งแก้ไขโดยยอมละเมิดแต่ไม่เปิดเผยจนเกินไป และให้สังคมยอมรับได้ ส่วนความแตกต่างระหว่างภิกษุในกรุงเทพฯ กับชนบท พบว่า การศึกษาพระวินัยของภิกษุในกรุงเทพฯ ดีกว่า แต่สภาวะแวดล้อมไม่อำนวยด้านการปฏิบัติจะต้องแก้ไขด้วยการกระจายการศึกษาปริยัติธรรมไปสู่ชนบท เน้นสร้างจิตสำนึกในพระวินัย และการปฏิบัติจริงในสังคมปัจจุบันตลอดจนกำหนดให้ภิกษุทุกรูปจะต้องเข้ารับการศึกษาศรีปริยัติธรรม^{๒๘}

^{๒๖} ทศนีย์ ฉ่ำพิรุณ, “บทบาทและหน้าที่ของสตรีในฐานะผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีแม่บ้านทหารอากาศ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๗} ชาญณรงค์ บุญหนุน, “สิทธิสตรีในพระพุทธศาสนา”, รายงานการวิจัย, (ศูนย์พุทธศาสนศึกษา: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔).

^{๒๘} รังสรรค์ สว่างศรี, “ความเอื้อเฟื้อในพระวินัยของพระสงฆ์ไทย ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดหนองคาย”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๖).

๕) **ขมกร เศรษฐบุตร** ศึกษาบทบาทผู้นำสตรีไทยที่สอดคล้องกับมงคลสูตรคาถาที่ ๕ พบว่า สตรีเป็นผู้สืบทอดคำสอนของพระพุทธเจ้าในฐานะพุทธบริษัท ได้แก่ ภิกษุณี อุบาสิกา มีการถือศีล คือข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐาน เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม ทำให้เกิดความสงบสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกันในสังคม ภิกษุณีจะเป็นเพศบรรพชิต จะมีศีลจำนวน ๓๑๑ ข้อ เพื่อกำกับให้สามารถครองตนในสมณภาวะได้อย่างสมบูรณ์ ดำรงชีวิตด้วยการขอประหยัด เหมาะสม คัมภีร์ ไม่เดือดร้อนผู้ให้ ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยการแสดงพระธรรมเทศนา อุบาสิกาซึ่งเป็นผู้ครองเรือนจะทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จะมีศีลเป็นประจำซึ่งอาจจะเป็นศีล ๕ หรือ อุโบสถศีล ถวายภัตตาหาร ถวายปัจจัยสี่แก่พระภิกษุ ภิกษุณีฟังพระธรรมเทศนาตามกาลแสดงพระธรรมเทศนาตามที่ได้ยินได้ฟังมา เป็นต้น^{๒๙}

๖) **ชานนท์ อ่อนโพชา** ศึกษาพระวินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิปทาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) พบว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ไทยปัจจุบันมีหลายประการ สรุปได้ว่า (๑) พระสงฆ์บางส่วนไม่ค่อยให้ความสนใจการศึกษาพระปริยัติธรรมเท่าที่ควร (๒) การศึกษาปริยัติธรรมทั้งฝ่ายบาลีและนักธรรมของพระสงฆ์ไม่มีการปรับปรุงเป็นเวลานานแล้ว (๓) องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาของพระปัจจุบันด้อยกว่าพระในอดีต (๔) พระภิกษุ สามเณรบางส่วนหัวดีว่ายากสอนยากขาดทั้งสมณสัญญาและหิริโอตตัปปะ (๕) พระสงฆ์ให้ความสำคัญกับกฎหมายมากกว่าพระธรรมวินัย (๖) สังคมและสิ่งแวดล้อมเข้ามามีบทบาทในการรักษาพระวินัยของพระสงฆ์ (๗) คณะสงฆ์ไม่สร้างบุคลากรไว้รองรับ (๘) ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลประโยชน์ทางโลกทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับบ้านเสียไป แนวทางแก้ไข (๑) พระสงฆ์ทั้งสองนิกายต้องประสานความร่วมมือให้มากกว่าที่เป็นอยู่ (๒) คณะสงฆ์ควรปรับปรุงการศึกษาปริยัติธรรมโดยต่อยอดองค์ความรู้ที่พระสงฆ์ไทยในอดีตได้สร้างสรรค์ไว้ และควรทำวิจัยดูว่าเหตุใดองค์ความรู้ของพระสงฆ์ปัจจุบันจึงด้อยกว่าอดีตแล้วนำไปประยุกต์ใช้ (๓) ควรจัดระเบียบการคัดกรองผู้ที่ขออุปสมบทเสียใหม่และอบรมผู้บวชใหม่ให้มีสมณสัญญา (๔) ควรยกระดับคุณภาพของพระสงฆ์ระดับปกครองให้สูงขึ้นทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติธรรม และ (๕) คณะสงฆ์ควรสร้างบุคลากรไว้รองรับงานคณะสงฆ์ในอนาคต^{๓๐}

^{๒๙} ขมกร เศรษฐบุตร, “บทบาทผู้นำสตรีไทยที่สอดคล้องกับมงคลสูตรคาถาที่ ๕”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสดมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๓๐} ชานนท์ อ่อนโพชา, “พระวินัยของพระสงฆ์ ศึกษาปฏิปทาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส และสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี)”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๖).

๗) วิวรรณ์ สายแสง ศึกษาเปรียบเทียบพระวินัยของภิกษุกับภิกษุณีในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาเฉพาะกรณีปาจิตตีย์ ได้สรุปความสำคัญของพระวินัยไว้ว่า พระวินัยนั้นเป็นข้อปฏิบัติที่นำไปสู่ความหลุดพ้น เพื่อให้เกิดความสำรวมระวัง ความสำรวมทำให้เกิดความไม่เดือดร้อนใจ ความไม่เดือดร้อนใจทำให้เกิดความปราโมทย์ ความปราโมทย์ทำให้เกิดปีติ ปีติทำให้เกิดปัสสัทธิ ปัสสัทธิทำให้เกิดความสุข ความสุขทำให้เกิดสมาธิ สมาธิทำให้เกิดความรู้เห็นตามเป็นจริง ความรู้เห็นตามเป็นจริงทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ความเบื่อหน่ายทำให้เกิดความคลายกำหนด ความคลายกำหนดทำให้เกิดวิมุตติ (ความหลุดพ้น) วิมุตติทำให้เกิดวิมุตติญาณทัสสนะ วิมุตติญาณทัสสนะทำให้เกิดอนุปาทานิพพาน คือความดับกิเลสเพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น^{๓๑}

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ได้มีการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับพระวินัยในส่วนของความหมายและความสำคัญของพระวินัยในภาพรวม และการศึกษาเกี่ยวกับสตรีในพระพุทธศาสนาในมุมมองด้านสังคมศาสตร์ เช่น สถานะของสตรี บทบาทของสตรี หรือสิทธิของสตรีในพระพุทธศาสนา แต่ยังไม่พบการศึกษาที่เน้นเฉพาะสตรีในพระวินัยโดยเฉพาะ ซึ่งมีความละเอียดและความแตกต่างในมุมมองของสตรีที่มีต่อพระสงฆ์ ทั้งในด้านความหมาย ประเภท และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาในงานวิจัยนี้

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เอกสารหลักที่ใช้คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยตามกรอบของการศึกษา ดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก รวมถึงอรรถกถาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพ บทบาทของสตรีในพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ รวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ คือส่วนที่เป็นงานนิพนธ์ต่างๆ ไป รวมทั้งเอกสาร งานวิจัย บทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

๑.๗.๓ นำข้อมูลทั้งหมดมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเขียนงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อความถูกต้อง

๑.๗.๔ เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลการวิจัย

^{๓๑} วิวรรณ์ สายแสง, “ศึกษาเปรียบเทียบพระวินัยของภิกษุกับภิกษุณีในพระพุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาเฉพาะกรณีปาจิตตีย์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับสตรีในพระพุทธศาสนา
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบอาบัตติที่เกี่ยวข้องกับสตรีในภิกขุปาติโมกข์
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อสตรีของภิกษุในปัจจุบัน